

izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru s
poštovanjem na doma
za celo leto K 5.—
za pol leta „ 2.00
za četrt leta „ 1.30

Narečnina se pošilja
upravitelju v tiskarno
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Dobrotinski katol. in-
španski društva do-
bitno list brez po-
sobne narečnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Poznamo tudi dobi-
se v tiskarni in pri
gospodu Novaka na
velikem trgu po 10 k.

Rekopis se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 12 k, dvakrat 18 k,
trikrat 24 k.

Štev. 45.

V Mariboru, dne 17. novembra 1898.

Tečaj XXXII.

Avstrijska državna ideja.

Vsaka stvar, torej vse, kar je ustvarila roka božja, ima določen namen. O namenu človekovem pouči nas katekizem; ta je torej lahko vsakomur znan. Ne ve se pa splošno, čemu je ustvarjena ta ali ona žival, ta ali ona rastlina; to se še le najde po dolgoletnem natančnem opazovanju in proučevanju. In res so učenjaki doslej že določili o mnogih živalih in rastlinah, čemu da so, toda o veliki večini njim namen še ni jasen; vendar je gotovo, da tudi te niso brez njega.

Tako mora tudi imeti vsaka reč, ki izhaja iz roke človekove, določen namen, ker je človek umno bitje; le norec dela brez namena.

Potem takem ima določen namen tudi država. »Gotovo da«, boš djal, »ona ima namen, stvariti in hraniti pogoje, ki narodu in posamezniku omogočijo, da se osrečijo z ozirom na večno pa tudi na pozemelsko življenje, v kolikor je to-le pot do onega«. Narod ustanavlja in se družijo v države ter se podvržejo njihovim zakonom in sicer zato, da uživajo tisti red in mir, ki ga je treba v dosego višjega namena; država je torej zaradi narodov in za nje, ne pa naopak.

Ker pa države niso enake niti z ozirom na lego, niti z ozirom na zemeljsko površje, niti z ozirom na prebivalstvo itd., tudi ne morejo vse svojega namena doseči pod enakimi pogoji. Ta n. pr., ki leži ob morju in je malo rodovitna, išče doseči svoj namen po trgovini, druga sestajajoča iz mnogih narodov in obsegajoča rodovitna tla, ustvari

naredbe, ki pospešujejo medsebojno ljubezen narodov in poljedelstvo, tretja, ki ima vsega dosti, a leži sredi drugih držav, stremi, da razširi svoje meje do morja itd. Vsako državo torej vodi in mora voditi neka ideja, v katere uresničenju leže pogoji, da doseže svoj namen in ta ideja se imenuje državna ideja. Kar je človeku duša, to naj je državi državna ideja. Vse naprave, vse notranje uredbe, kakor tudi zunanja politika imajo se državni ideji prilagoditi ter jej služiti. V vseh ukrepih, ki jih stori država, mora se poznati, da jo vodi določena ideja, državna ideja.

S tem pa nikakor ni rečeno, da bi morala država dokler živi, jedni in isti ideji ostati zvesta. Razmere v državi in okoli nje se izpreminjajo, in vsled tega mora se, kadar je treba, ideja zameniti z drugo razmeram primerno.

Toliko se nam je zdelo treba povedati, da lahko govorimo o državni ideji avstrijski. Razmatrati hočemo, katere ideje so doslej našo državo vodile, in katere se naj oprime sedaj.

Ko so Turki pred 400 leti jeli napadati zahodno Evropo, združili so se razni manjši narodi prostovoljno v veliko državo avstrijsko, da bi se v slogi obranili pogina. Prva avstrijska državna ideja bila je torej: varstvo pred Turki. Lahko trdimo, da bi danes tega ali onega naroda avstrijskega ne bilo več, ako bi ne bil iskal rešitve v slogi z drugimi. Prva avstrijska državna ideja je torej bila gotovo zdrava.

Čez dobrih 200 let, to je, ko so Turki

bili toliko oslabei, da se Avstriji njih ni več bilo bati, pa je tudi prva državna ideja svoj pomen izgubila in razmere so ji vsilile drugo. Avstrijski vladarji so bili namreč ob enem nemški kralji, ali kakor so se zvali, rimsko-nemški cesarji. Po sedemletni vojski pod Marijo Terezijo pa se je kazalo, da je imenovano dostojanstvo avstrijskih vladarjev v nevarnosti, ter da si ga namerjajo prisvojiti kralji pruski. Treba je torej bilo dosedanje državno idejo izpremeniti v tem smislu, da ostane dostojanstvo rimsko-nemškega cesarja pri Habsburžanih. Ohranitev rimsko-nemške cesarske krone bila je torej druga državna ideja avstrijska. Tedanji državniki so prav spoznali, da Avstriji v boju z nemško Prusijo ne bode lahko zmagati, ker je velika večina njenih prebivalcev raznih drugih narodnosti, le nemške ne, ter da je država, ki bi veliki nemški državi naj bila jedno, le malo nemška. Zatorej se je moralo začeti po Avstriji z vsemi močmi germanizovati in v tem smislu je n. pr. kar Marija Terezija ukazala ustanavljanje nemških ljudskih in drugih šol po vsej državi. Bolje se je še državna ideja po germanizaciji pokazala pod Jožefom II. Ali v kljub tolikim naporom avstrijske politike se je Prusija svojemu namenu vendar čim dalje tem bolje približavala in vsled tega se je Franc II. leta 1806. rimsko-nemški cesarski kroni prostovoljno odpovedal ter si nadel naslov cesarja avstrijskega. Ali avstrijska politika je odslahal le še vendar stremila po izgubljeni kroni in vsled tega imela s Prusijo vedne spletke; državne ideje svoje torej ni hotela popustiti

Listek.

Boji in krone.

(Povest. Prevel Anton Jerovšek.)

(Dalje.)

4. Tidikov pogreb.

Drugo jutro je bilo celo mesto na nogah. Anamski vojaki so se zbrali že na vse zgodaj in se postavili v vrsto na vsaki strani pota, ki je peljal od cesarske palače do slovite pagode Tjedrisove in do cesarskih grobov.

Ob bregu in na široki reki, ki je tekla skoz mesto, je bilo bujno življenje. Priprosti čolnari in krasne ladje bogatih velikašev so silile v pristanišče pred glavnimi vrati. Skoraj vse ladje so že spravile svoje popotnike na suho. Zdajci se še naglo približata dve ladji, ki ste takoj obrnili splošno pozornost na sebe. Jedna je nosila kitajsko zastavo t. j. rudečega zmaja na zlatorumeni podlagi. Na drugi pa je plapolala francoska trobojnica.

«Kitajski poslanec!» zaklical je eden mandarinov, ki so zapovedovali straži pri mestnih vratih.

«In eden od evropskih vragov, ki jih naj duh rajnega Tidika vse podavi,» pravi

njegov tovariš. «Prav za prav bi ga še v mesto ne smeli spustiti!»

«Hm, to bi nas drago stalo. Čez malo dni bi namreč njihovi topovi tirjali vhod, in ne vem, če bi se jim naši topovi po nasipih mogli dolgo ustavljati. Dragi Van, ne pomaga nič. Mi moramo Francoza ravno tako prijazno sprejeti kakor Kitajca.»

«Pa Tudak, naš prihodnji vladar —»

«On more le takrat zapovedovati, če ga bode potrdil trijendin (t. j. svetovalstvo starejšin, ki imajo pravico potrditi cesarja). Zdaj še ni potrjen. Še je lahko mogoče, da zasede prestol Hiephoa, ki je prijazen Francozom.»

«Potem pa živeli črnoprarniki! Potem je domača vojska gotova in —»

«Tiho, tiho, mladi prijatelj! V takih časih se ne smejo tako lahkomišljeno razodevati najskrivnejše misli. Govorila še bova o tem na skrivnem. Hvali pa bogove, da nisem izdajalec!»

«Jaz moram sprejeti ta dva poslanca. Med tem spravi stražo v lepši red. Glej, Francoz že viha nos nad našimi junškimi bojevniki.»

S temi besedami stopi starejši častnik ob obrežje, in sprejme z globokimi pokloni francoskega poslanca. Ravno tako pozdravi tudi kitajskega mandarina. A ko ga natanč-

neje pogleda, se zavzame, ker spozna v njem poglavarja črnoprarnikov, ki se je oblekel v kitajsko obleko.

«Sofo,» pošepetal mu je na to, »junški poglavar črnoprarnikov, midva bova pozneje govorila pri mandarinu Humu.»

Na to je spremljala častna straža oba poslanca v cesarski grad. Tam jih pričakuje nek dvornik, ki najprvo sprejme Francoza in ga izroči o. Hoangu. Potem pa osebno spremlja navideznega Kitajca v palačo.

Oče Hoang je bil tolmač pri francoskem poslanstvu v Hue. On je rojen Anamec. Bil je skrbno vzgojen pri misijonarjih in je svoje bogoslovne študije dovršil na Francoskem, od koder se je vrnil kot duhovnik v domovino. O. Hoang prijazno pozdravi francoskega poslanca, ki z vso častjo spoštuje velezaslužnega duhovnika.

«Tidikovo smrt sem zvedel še le včeraj med potjo,» pravi Francoz. «Moj namen ni, Tidiku izkazati zadnjo čast. Pridem namreč na povelje admirala Couberta (Kuberta), da anamski vladi zadnjekrat ponudim mir pod pogojem, da popolnoma izžene črnoprarnike, in da brezpogojno sprejme francosko varstvo.»

«Ravno v odločilnem trenutku ste prišli,» reče o. Hoang. «Postopajte odločno; potem se znabiti odločijo starešine, da pokličejo na prestol miroljubnega Hiephoa namesto Dik-

in odločitev prineslo je še le leto 1866. Vsled bitke pri Kraljevem gradu morala se je Avstrija nadvladati čez nemške dežele za vselej odpovedati ter od teh stalno odločiti in 3. grudna l. 1870. si je pruski kralj postavil na glavo krono nemškega cesarstva. Leta 1866. morala se je torej Avstrija državni ideji ohranitve rimsko-nemške cesarske krone za vselej odpovedati, zagadel pa tudi od tistihmal germanizacija pri nas nima več smisla.

Katera državna ideja vodi Avstrijo sedaj? Državna ideja se ne razglasa, kakor ukazi, ki se približajo ob steno; treba njo je spoznati iz raznih naprav in političnih sredstev. Po pomirju, ki je sledilo bitki pri Kraljevem gradu, uvedel se je v Avstriji dualizem. Vsled njega je 1.) država razcepljena v dve polovici, ki sta si v gospodarskem oziru tuji, da ne rečemo sovražni. V tem razmerju tiči kal razpada, kakor to predobro dokazujejo dolgotrajna pogajanja o nagodbi. 2.) pa je v dualizmu izraženo, da naj nadvladujejo tostran Litve Nemci in Lahi, onstran Madžari. Tudi to nosi v sebi kal razpada; kajti v Avstriji, kjer so se združili razni narodi prostovoljno, nima nobeden pravice, da bi drugega vladal; najmanj pa je treba dati se zatirati Slovanom, katerih je po številu največ in ki tudi dajajo cesarju krvnega in denarnega davka največ. Vrh tega pa tisti, katerim so se po dualizmu dale predprave, te-le še v ta namen izrabljajo, da si gladijo pot do popolnega odcepljenja od Avstrije. Da, celo tako daleč je uže prišlo, da ni več varno avstrijskega patriotizma kazati, in da se morajo avstrijski domoljubi umikati, ker ne najdejo varstva. Vzlasti so se te žalostne razmere še bolj poslabšale, odkar se je bila sklenila znana trozveza z Nemčijo in Italijo. Katero državno idejo kaže vse to? Menda le ne, da se ima Avstrija razkrojiti?

Gotovo je, da Avstrija, odkar se je nadvladila nad nemškimi deželami stalno odpovedela, nima zdrave državne ideje, in da je mora v kratkem biti konec, če se ne oprime takoj z vso močjo druge, ki jo more osrečiti. Katera bi to naj bila? Avstrija leži sredi Evrope in sestoji iz koncev onih velikih narodov — slovanskega, nemškega, laškega, rumunskega — ki bivajo od nekda gromadno ob robu evropske celine; le Madžari so iz Azije prihruli pozneje ter se vrinoli med zapadne Slovane. Ti narodi so, kakor smo uže rekli, se prostovoljno združili in imenujejo svojo last krasen in z božjim blagoslovom bogato obdarovan kos zemeljske površine, ki še vrh tega v dolgi črti sega do morja. »Glej, stvarnica vse ti ponudi, — Iz rok ji preje-

mat' ne mudi!« Te besede našega pesnika pač ne veljajo le Slovcu, za katerega so se napisale, ampak vsakemu Avstrijcu sploh. Ničesar nam ni treba želeti, dovolj imamo ysega, še preveč in kar nam je odveč, lahko prodajamo, ker imamo morje. Toda le eno je, ki je pa za to tako nesrečepolno, da preti po njem naši prelepi domovini neizogiben pogin, to je, da se, odkar z Nemčijo nimamo nič več opraviti, ni hotela najti oblika v kateri bi si narodi med seboj ne škodovali in se torej ne sovražili. Kar nas je v Avstriji, navezani smo drug na drugega, ker nas neposredno ali posredno spaja Donava. Donava zahteva, da leži ob njej država, kateri je glavna reka in še več nego to. Večno ostanejo resnične besede velikega Palackega: »Ako bi Avstrije ne bilo, podvzati bi se morali, da jo v korist Evrope in v prospeh človekoljubnosti prej ko slej ustvarimo«. Velikih narodov razne konce in tudi Madžare, skratka nas vse, ki nas Donava neposredno ali posredno veže na-se, po poti stroge enakopravnosti in jednakoveljavnosti osrečiti, dajati nam stredo, pod katero tekmujeemo v hvaležnosti do skupnega nam vladarja, to je, odkar smo od nemških držav odločeni, edina prava ideja, ki naj vodi našo avstrijsko državo. Le v tej ideji ji je rešitev, pa tudi gotova rešitev; če se je pa ne oklene, potem ji ni več in ji tudi ne bode več treba pomagati.

Ta ideja ni nova; izrekel jo je prvič uže imenovani Palacky pred 33 leti. Odsihmal je imela mnogo čestilcev, ki so se trudili, pripomoči ji do zmage, imela pa je tudi mnogo sovražnikov. O njej nočejo nič vedeti in bi jo najraje pokopali v dno morja Nemci, Lahi in Madžari, ker nasprotuje njih veleizdajskim namenom; njim bi se namreč najsrčneje želje izpolnile prav tedaj, kedar bi Avstrija razpadla; tedaj bi Madžari postali samostalni, in bi »rešeni« Nemci in Lahi lahko objemali svoje »proste« brate. Le Slovani gledajo v njej svoj idejal, le Slovanom je ležeče na obstanku in mogočni prihodnosti Avstrije; zatoorej more le od njih Avstriji priti rešitev, zatoorej pa je tudi njih sveta dolžnost, da se za kot jedino pravo spoznano državno idejo z vso močjo potegujejo in jo povzdignejo na prestol, raz katerega bode našo lepo, toda hudo zadeto domovino storila slavno in srečno.

in najvišje mandarine na hrbitih, je končalo vojaški oddelek spreveda.

Za vojaštvom je šla cela tropa cesarskih služabnikov. Vsak je nesel dolgo desko, ružeče pobarvano in z velikimi zlatimi črkami popisano.

»Na teh deskah so napisani naslovi in čednosti rajnega cesarja,« reče oče Hoang Francozu.

»Tukaj-le n. pr. se bere: »Najpravičnejši,« tam »Najmodrejši;« tukaj zopet »Najkrotkejši,« »Najdobrotljivejši,« tu »Osrečevalec svojega ljudstva,« »Zmagovalec vragov« itd.

»S tem menijo gotovo v prvi vrsti »vragove iz zapada,« reče smehlja se častnik.

»Ali je pa tudi kje zapisano število ubogih kristjanov in srčnih misijonarjev, katere je trinog dal pomoriti? — Kaj pa pomenijo tele pošasti: zmaji, tigri, kače, levi, ki so tako mnogoštevilno narisani na deščicah?«

»To predstavlja podobe hudih duhov, katere je Tidik premagal. Tam-le pa so podobe vseh sovražnikov, katere je on ubil ali pa njegovi vojaki.«

»Prav laskavo za nas! Kaj pa, ali ni tam-le naš junaški Riviére, ki so ga pri Namdinu umorili črnoprarniki?«

»Da, da, njegovo ime je pripisano.«

Državni zbor.

Na Dunaju, 16. novembra.

Nova zatožba proti grofu Badeni.

Pred nekaterimi meseci se je vršila v državnem zboru obravnava proti grofu Badeni zavoljo tega, ker je koncem novembra 1897 dovolil, da so vsled sklepa državnega zbora prišli redarji v zbornico ter odvedli iz zbornice največje razgrajace. Vsled malomarnosti nekaterih slovanskih poslancev in vsled tega, ker se je nemška katoliška stranka zdržala glasovanja, je takrat sklenil državni zbor izvoliti poseben odsek 36 udov, ki ima preiskati omenjeno postopanje bivšega ministra Badenija. Toda zdajšnja vlada je zaključila državni zbor meseca julija in oni sklep državnega zbora je zgubil svojo veljavo. Radi tega so napeli nemškonarodni poslanci v tem zasedanju novo zatožbo proti grofu Badeniju, ki pa ni drugega storil, kakor da je izvršil sklep državnega zbora. V četrtek 10. nov. se je začela ta razprava; toda nikogar ni zanimala. Ko pogledam v zbornično dvorano, kaj vidim? Vse klopi prazne. Kaj se je zgodilo? Se je li zaključila seja? Ne, tu zagledam starega Türka, kako maha z rokama in kima s svojo brado — pred praznimi klopmi. Živa duša ga ne posluša; le nesrečni brzopisec mora zvesto zabeležiti vsako modrost, ki prihaja iz Türkovih ust.

Predsednik je pretrgal sejo ter začel obravnavo o nekaterih nujnih predlogih. Zopet govori zvest Schönererjanec Türk ter želi podpore od vlade za tkavce, ki trpijo veliko škodo vsled tega, da so se znašli tkalni stroji. Dobro mu je zasolil nek socialni demokrat, rekoč: Glejte ga modrega Türka! Vse dela ta mož in njegovi tovariši, da se le zabrani vsako pametno posvetovanje v zbornici, — na drugi strani pa zahteva, naj se državni zbor posvetuje o tkavcih — trpinih. Toda ne samo Türk; velika večina levičarjev počenja ravno tako. Tu ti vlagajo zlata vredne postavne načrte, da morejo potem slepiti svoje volilce rekoč: Glejte, kaj smo Vam hoteli lepega pridobiti v zbornici! A na drugi strani kričijo ali z dolgim besedičenjem zabranijo vsako modro razpravo. To je sleparija.

Dvoboj med Wolfom in Gniewoszem.

Pretečeno leto se je spozabil ministerski predsednik grof Badeni, da se je dvobojeval z znanim Volkom. Volk ga je premagal. Pred nekaterimi dnevi je pa Volk grdo psovko zblebetal proti vsemu poljskemu ljudstvu, kakor smo v »Slov. Gosp.« naznanili že zadnjič. Vstal je proti Volku poljski poslanec

»S tem tedaj vladar prizna, da delajo ti roparji na njeno povelje. To bodem o svojem času vse porabil,« reče poslanec.

Za cesarskimi služabniki so sledili budisti s svojimi bonci, ki so plesali in skakali ter žalostinke prepevali. (Dalje prih.)

Smešnice.

Ko je mala Tinica prvokrat prišla iz šole, pravi opoldne pri mizi: »Mama, ko bi vi vedeli, kako radovedni so naš gospod učitelj, — vedno in vedno povprašujejo, vse bi radi vedeli.«

Učitelj (prepozno v šolo došlemu dečku): »Tako? Ali je šele zdaj čas v šolo priti? Dobro bi bilo, če bi te pozneje pridržal še jedno uro tukaj!«

Učenec: »Oprostite gospod učitelj; ravno so v naših ulicah orožniki prijeli tatu, pa so mi mati rekli, naj grem gledat, če niso naš oče!«

Kmet svojim hlapcem, ki so se hudo medseboj pretepali:

»Za božjo voljo, ali mislite, da ste v državnem zboru, ker ste tako surovi?«

dika, ki je okruten trinog, kakor njegov oče. Tako bi se ohranil v Anamu mir.»

»Anamski kristjani bodo hvaležni Francozom, ker jih hoče z mogočno roko varovati,« odgovori resno duhovnik.

»Francosko posredovanje je pred desetimi leti skoraj popolnoma uničilo katoliške misijone v Tonkingu, in ne vem, če njihov prihod v Hue ne bode imel istih žalostnih nasledkov. Naš položaj vam hočem pozneje razložiti. Zdaj se je dalo znamenje za pogrebne svečanosti. Kristjani se bodo pogreba udeležili, v kolikor njim vera pripušča.«

Francoski častnik gre za duhovnikom na vzvišen prostor, od koder se je lahko opazovalo celi sprevod. Na čelu mu je stopala truma služabnikov v beli obleki. Tako so bili oblečeni sploh vsi udeleženci pogreba, ker je belo v Anamu žalovalna barva. Služabniki so nosili dolge obredne palice s pozlačenimi konicami. Tem je sledilo kakih petdeset velikanskih bobnov. Nosila sta jih po dva in dva moža na dolgih drogih; ob strani sta stopala druga dva; eden je držal solnčnik nad bobnom, drugi pa je od časa do časa zmerno udarjal po njem. Tem je sledila cesarjeva telesna straža, nji na čelu je jezdil general v zlato in svilo oblečen. Dvajset vojnih slonov pa, ki so nosili vojake